

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอนาคตอันเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้หรือยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร ซึ่งกำลังเจริญงอกงาม สถาบันการศึกษา กำลังจะเป็นพระเอก กำลังเป็นสถาบันหลักของสังคม สถาบันอื่นนั้นจะเป็นเพียงสถาบันเสริมหรือสถาบันประกอบหรือเป็นตัวแปรตาม ซึ่งค่อนข้างจะเป็นสภาพ ที่ตรงกันข้ามกับความ เป็นมาในอดีตของสถาบันการศึกษา กล่าวคือ สถาบันอื่นๆ จะก้าวหน้าจะพัฒนายิ่งขึ้นปานใด หรือจะเสื่อมทรามลงแค่ไหน ย่อมจะเป็นไปตามการบงการของสถาบันการศึกษา ซึ่งมีบทบาทในการฝึกอบรมคนทุกประเภทและทุกระดับ เป็นที่ยอมรับกันอยู่แล้วใน ปัจจุบันว่า คนเป็นทรัพยากร สำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ ประเทศจะพัฒนาไปอย่างไรและเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับสถาบัน การศึกษา ถ้าสถาบันการศึกษาไทยสามารถพัฒนาคนไทยให้เป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ สังคมไทยโดยรวมก็จะก้าวหน้าและมีสันติสุข (วีระ บำรุงรักษ์, 2537) ซึ่งสอดคล้องกับ วิโรจน์ สารรัตนะ (2532) ที่กล่าวว่า การที่ประเทศจะพัฒนาให้เจริญก้าวหน้า อย่างรวดเร็ว และดีมาน้อยเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ แต่ในปัจจัยเหล่านั้นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource) ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญถึงกับมีคำกล่าวว่า "ถ้าประเทศใด ไม่สามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ ก็จะไม่สามารถพัฒนาด้านอื่นได้มากนัก ไม่ว่าจะเป็น ด้านเศรษฐกิจ สังคมหรือการเมือง และเป็นที่ยอมรับกันว่าเครื่องมือที่จะทำให้ทรัพยากรมนุษย์ มีคุณค่าคือ การศึกษานั้นเอง" และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ที่กล่าวว่า การศึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคนที่จะสามารถทำการพัฒนาทั้ง ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และวัฒนธรรม ได้อย่างสมดุล สอดคล้องและเหมาะสมกับ สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกประเทศ ผลผลิตของการศึกษา ในอนาคตต้องเป็นพลเมือง ของประเทศที่สามารถปรับตัว และแก้ไขปัญหาที่จะมีความหลากหลาย มากยิ่งขึ้น ในสภาพการณ์ ที่จะเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วและสามารถริเริ่มการพัฒนาตนเองครอบคลุม ชุมชนตลอดจนประเทศ

ให้พัฒนาและก้าวหน้าไปอย่างมีหลักการ บนพื้นฐานของความเข้าใจ ในเหตุและผล ความถูกต้อง ความดีงามและความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม * โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาซึ่งถือว่าเป็น การศึกษาระดับกลางที่มีความสำคัญมากในฐานะเป็นตัวกำหนดอนาคตของการหล่อหลอมบุคลิกภาพ ค่านิยมที่พึงปรารถนาตลอดจนระดับสติปัญญาของเด็กซึ่งกำลังจะเจริญเติบโตสัวยันอ่อนไหวเปลี่ยนแปลงมีความรับผิดชอบ ภูมิรู้ ภูมิหน้าที่ ภูมิช่องทางที่จะประกอบอาชีพและพร้อมที่จะทำงานได้

จึงเห็นได้ว่าการศึกษานับว่า มีความสำคัญยิ่งในการสร้างทรัพยากรบุคคลและนำสังคม ประเทศให้เจริญรุดหน้าก้าวหน้าทันอารยประเทศ จากเหตุผลดังกล่าวรัฐบาลจึงมีนโยบายที่จะพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องและสนับสนุนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยใช้การศึกษา เป็นเครื่องมือ ดังจะเห็นได้จากข้อความในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ว่า "เร่งจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการทางการศึกษาในด้านการ พัฒนาบุคคล และให้สัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการพัฒนาประเทศ" และในแผน พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ที่ว่า "เร่งกระจายโอกาส และปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ซึ่งต้องให้ความสำคัญต่อการขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยการปรับปรุงหลักสูตรให้เน้น การฝึกทักษะและ เพิ่มพูนความรู้ด้านอาชีพให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น และให้มีการกำหนดสิ่งจูงใจแก่ ผู้ปกครองที่ด้อยฐานะทางเศรษฐกิจให้ส่งเด็กเข้าเรียนต่อให้มากขึ้น" ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2534 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษากระจายออกไปให้ทั่วถึง (สำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536)

ในปีการศึกษา 2533 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงได้ดำเนินการ จัดโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาภายใต้โครงการนำร่องขยายการศึกษามาคับคั่นขึ้น โดย เริ่มเปิดดำเนินการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนประถมศึกษาต่อ จากชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 อีกเป็นเวลา 3 ปี ใน 73 จังหวัด ทั่วทุกเขตการศึกษาของประเทศ (ยกเว้น กรุงเทพมหานคร) จำนวนจังหวัดละ 1 - 3 โรงเรียน ซึ่งกระจายอยู่ใน 119 ตำบล 115 อำเภอ รวมจำนวน 119 โรงเรียน และมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 3,868 คน โดยใช้ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย มีโรงเรียนที่เปิดสอนชั้นมัธยม

ศึกษาปีที่ 1 โดยเริ่มจากปีการศึกษา 2533 จำนวน 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนบ้านนาดินดำ อำเภอเมืองเลย ในปีการศึกษา 2534 เปิดเพิ่มอีก 20 โรงเรียน ปีการศึกษา 2535 เปิด 18 โรงเรียน ปีการศึกษา 2536 เปิด 14 โรงเรียน ปีการศึกษา 2537 เปิด 16 โรงเรียน สำหรับปีการศึกษา 2538 งดเปิดเพิ่มและปีการศึกษา 2539 เปิดเพิ่มอีก 27 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 96 โรงเรียน (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย, 2539) โดยใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งหลักสูตรมุ่งหวังที่จะพัฒนาผู้เรียนไว้ 3 ประการ (กรมวิชาการ, 2533) คือ

1. พัฒนาสติปัญญาให้เจริญงอกงาม เพื่อเป็นพื้นฐานในการรับรู้ความรู้ต่อไป โดยไม่หยุดยั้งและนำความรู้ไปใช้
2. พัฒนาทักษะอันดีงามเพื่อความเป็นพลเมืองของประเทศชาติ
3. พัฒนาคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพการพัฒนาดังกล่าวจะเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตสืบไป

ดังนั้น การที่โรงเรียนจะสามารถนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพบรรลุตามความมุ่งหวังของหลักสูตร โรงเรียนจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นการใช้หลักสูตรให้ผู้ใช้มีความรู้ความเข้าใจในหลักการ จุดหมาย โครงสร้างและแนวทางการใช้หลักสูตรการจัดเตรียมเอกสาร สื่อวัสดุอุปกรณ์และอาคารสถานที่ เตรียมการบริหารหลักสูตร ตลอดจนเตรียมความพร้อมเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล เพื่อเป็นการสนับสนุนให้โรงเรียนสามารถดำเนินการหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาสภาพปัญหาการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในเขตการศึกษา 9 ของวงศ์นิศ ทะคง (2532) และสมศักดิ์ วัชรเสถียร (2538) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย พบว่า จำนวนชั่วโมงของครูแต่ละคนมากเกินไป การจัดครูการใช้ครูไม่ตรงความสามารถ งบประมาณสำหรับซื้อสื่อวัสดุอุปกรณ์ไม่เพียงพอ การใช้และการบำรุงรักษาอุปกรณ์ไม่มีประสิทธิภาพ การอบรมเกี่ยวกับการวัดผลไม่เพียงพอ ไม่ค่อยมีเวลาในการจัดสอนซ่อมเสริม และการตรวจสอบ คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมีน้อย

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาต่อการศึกษาเป็นอย่างมาก และจากการที่โรงเรียนประถมศึกษาเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และได้นำหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มาใช้ระยะหนึ่งนั้น ซึ่งในปีการศึกษา 2536 โรงเรียนที่ได้เปิดสอนตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาจะครบทุกชั้นเรียน จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการศึกษาผลการดำเนินงาน โดยในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพการดำเนินการใช้หลักสูตร สภาพปัญหาการใช้หลักสูตรและสภาพความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่จะทำให้การใช้หลักสูตรมีประสิทธิภาพ โดยดำเนินการศึกษาโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย เพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินการใช้หลักสูตรของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย
- 1.2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการใช้หลักสูตรของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย
- 1.2.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่จะทำให้การใช้หลักสูตรมีประสิทธิภาพ

1.3 ขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีขอบเขตเพื่อการศึกษาการดำเนินงาน การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย ที่เปิดตั้งแต่ปีการศึกษา 2533-2537 จำนวน 69 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2539 เท่านั้น

1.4 กรอบแนวคิดเกี่ยวกับตัวแปร

- 1.4.1 สภาพการดำเนินการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 3 ด้านคือ

- 1) ด้านบริหารและบริการหลักสูตร
- 2) ด้านการดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร

3) ด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

1.4.2 สภาพปัญหาการใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 4 ด้านคือ

- 1) ด้านบุคลากร
- 2) ด้านงบประมาณ
- 3) ด้านวัสดุอุปกรณ์
- 4) ด้านการจัดการ

1.4.3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย 4 ด้านคือ

- 1) ด้านการเตรียมความพร้อม
- 2) ด้านการจัดการเรียนการสอน
- 3) การวัดผลและประเมินผล
- 4) การส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตร

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 การติดตาม หมายถึง การติดตามงานที่กำลังปฏิบัติอยู่ในด้านความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคและข้อบกพร่อง เพื่อทราบผลงานจะได้เร่งรัด ปรับปรุงและแก้ไขการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

1.5.2 การใช้หลักสูตร หมายถึง การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยและสภาพ ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเพื่อการใช้หลักสูตรและการสอนของครู เพื่อให้การนำหลักสูตร ไปใช้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1.5.3 หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

1.5.4 โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษา ที่เปิดสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2533-2537 ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดเลย จำนวน 69 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2539

1.5.5 ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการหรือผู้รักษาการ ในตำแหน่งของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดเลย

1.5.6 ครูผู้สอน หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นปีการศึกษา 2539

1.5.7 นักเรียน หมายถึง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่กำลังเรียนในปีการศึกษา 2539

1.5.8 สภาพการดำเนินงานการใช้หลักสูตร หมายถึง สภาพการดำเนินงานในการนำหลักสูตรไปใช้ทำให้เป็นไปตามความต้องการความคาดหวัง เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านบริหารและบริการหลักสูตร ด้านการดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร และด้านการสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

1.5.9 การบริหารและบริการหลักสูตร หมายถึง งานบริหารและบริการหลักสูตรในด้านงานเตรียมบุคลากร การจัดครูเข้าสอนตามหลักสูตรการบริหารและบริการวัสดุหลักสูตรและการบริการหลักสูตรในโรงเรียน

1.5.10 การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตร หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ เช่น การปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น การจัดทำแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การเรียนการสอน

1.5.11 การสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร หมายถึง การดำเนินการเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ เช่น การนิเทศและติดตามผลการใช้ หลักสูตร การจัดตั้งศูนย์เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการใช้หลักสูตร

1.5.12 สภาพปัญหาการใช้หลักสูตร หมายถึง อุปสรรคหรือข้อขัดข้องต่าง ๆ ในการนำหลักสูตรไปใช้มี 4 ด้าน คือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และ ด้านการจัดการ

1.5.13 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ หมายถึง ความต้องการและสภาพความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ที่จะทำให้การนำหลักสูตรไปใช้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.5.14 สภาพความคิดเห็นนักเรียน หมายถึง สภาพความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่มีความคิดเห็นต่อการใช้หลักสูตร ในด้านการจัดการเรียนการสอน การวัดผลและการประเมินผล

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ช่วยให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ และปัญหาที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปใช้ของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเลย

1.6.2 เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น นำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.6.3 เพื่อเป็นประโยชน์สำหรับนักบริหารการศึกษา นักการศึกษาในระดับต่างๆ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยงานการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต่อไป